

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ

Шифр та назва спеціальності
Всі спеціальності

Інститут
Навчально-науковий інститут соціально-гуманітарних технологій

Освітня програма
Всі освітні програми

Кафедра
Українознавства, культурології та історії науки (310)

Рівень освіти
Магістр

Тип дисципліни
Спеціальна (фахова), вибіркова

Семестр
3

Мова викладання
Українська

Викладачі, розробники

Красіков Михайло Михайлович

mmkrasikov@gmail.com

кандидат філол. наук, доцент, професор кафедри, директор Етнографічного музею «Слобожанські скарби» імені Гната Хоткевича НТУ «ХП».

Напрями наукових досліджень: етнологія, фольклористика, літературознавство, мистецтвознавство, краєзнавство, музейна справа, педагогіка.

Понад 800 друкованих праць.

Детальніше про викладача на сайті кафедри:

<https://web.kpi.kharkov.ua/ukin/vikladachi>

Загальна інформація

Анотація

Предмет навчальної дисципліни «Історія культури Слобідської України» є багатоскладовим та охоплює основні етапи виникнення і розвитку цього історико-етнографічного регіону, особливості народного побуту слобожан та художнього життя краю. Дисципліна спрямована на: 1) формування здатності мислити культурологічними категоріями, застосовувати знання з історії вітчизняної культури та культури Слобідської України для визначення життєвих цілей, пріоритетів, творчої спрямованості та самореалізації; 2) адаптованість до сучасного полікультурного середовища; вміння орієнтуватися в інформаційному потоці глобалізованого світу, висловлювати і обґрунтовувати особисте ставлення до подій сучасного культурного життя України та історико-етнографічного регіону Слобожанщина; 3) формування на основі культурологічних знань гуманістичного світогляду, активної життєвої позиції, моральних принципів і якостей, передусім патріотизму, гідності, людяності; 4) здатність до встановлення взаємозв'язків минулих і сучасних культурних подій та усвідомлення важливості збереження і охорони пам'яток вітчизняної культури; 5) здатність орієнтуватися у світі художньої культури Слобідської України, інтерпретувати і оцінювати визначні мистецькі твори, готовність до художнього самовираження у сфері дозвілля.

Мета та цілі дисципліни

Сформувані у студентів: 1. здатність виявляти та опрацьовувати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати отриману інформацію; 2. здатність здійснювати історико-етнологічні дослідження, використовуючи методологічний інструментарій історії, етнології та інших гуманітарних наук, застосовуючи новітні інформаційно-комунікативні технології та інформаційні бази даних; 3. здатність брати участь у дискусії з історико-етнологічної наукової проблематики, у різних формах наукової комунікації; 4. здатність застосовувати поглиблені знання з історії та етнології при розробці наукових проектів прикладної спрямованості, а також при вирішенні окремих практичних проблем; 5. сформувані знання про сутність, специфічні риси і тенденції розвитку культури Слобідської України, її історико-типологічні характеристики, про видатних творців цієї культури.

Формат занять

Лекції, семінарські заняття, самостійна робота. Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

Перелік компетентностей міститься в силабусах дисципліни, розміщених на сайтах відповідних випускових кафедр.

Результати навчання

Перелік результатів навчання міститься в силабусах дисципліни, розміщених на сайтах відповідних випускових кафедр.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредитів ECTS): лекції – 32 год., практичні заняття – 16 год., самостійна робота – 72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

"Історія та культура України", "Історія науки і техніки"

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Курс передбачає лекційні заняття, що відбуваються в інтерактивній формі із обговоренням матеріалу, презентації та дискусії на семінарських заняттях, написання письмової роботи (в межах самостійної роботи)..

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Слобідська Україна: діалог культур.

Російсько-українська війна і проблема адекватного вивчення культурного минулого краю. Мовна, релігійна, побутова різноманітність населення регіону в історичній ретроспективі.

Тема 2. Історіографія історії культури Слобідської України.

Дослідники і дослідження історії культури Слобожанщини. "Білі плями" в історії культури Слобідської України.

Тема 3. Культурна спадщина давніх народів на теренах Слобожанщини (археологічні культури).

Скіфи, половці, алани, хазари, анти, сіверці та інші давні народи та їх слід в культурі регіону. Про що розповідають археологічні знахідки?

Тема 4. Родинні свята й обряди.

Народини, проводи до армії, весілля, похорон у Слобожан.

Тема 5. Річне коло свят Слобожанського селянина.

Різдво, Новий рік, Великдень, Трійця, Покрова, Михайлове чудо: значення великих та малих свят.

Тема 6. Необрядовий фольклор.

Ліричні, жартівливі пісні, казки, приказки тощо. Історична динаміка, записи, публікації. Визначні збирачі фольклору.

Тема 7 Типи поселень. Слобожанська хата. Сакральні споруди.

Традиційна народна архітектура регіону: минуле та сучасне. Сакральні споруди різних конфесій.

Тема 8. Архітектурні стилі.

Від козацького бароко до постмодерних явищ в архітектурі Харкова та регіону. Розвиток архітектури в регіоні. Історія архітектурних стилей та її зв'язок з розвитком європейської історії культури. О. Бекетов, С. Тимошенко, В. Кричевський та інші визначні архітектори-слобожане.

Тема 9. Образотворче мистецтво.

І. Репін, С. Васильківський, П. Левченко, М. Беркос, В. Єрмілов та інші корифеї слобожанського живопису. Образотворче мистецтво Харківщини 2-ї пол. ХХ ст.

Тема 10. Розвиток театру.

Початок театрального життя в Харкові та регіоні. К. Соленик, М. Щепкін, М. Кропивницький, М. Синельников, Л. Курбас та інші визначні діячі театру.

Тема 11. Музична культура.

Музична культура регіону: знакові постаті з 18 століття до сьогодні.

Тема 12. Історія освіти.

Становлення середньої та вищої освіти в регіоні. Роль Харківського колегіуму в духовному та інтелектуальному розвитку населення регіону. Сковорода як педагог колегіуму. Харківський університет та інші заклади вищої освіти як культуртрегери.

Тема 13. Бібліотечна справа. Історія літератури та журналістики.

Історія найстаріших харківських наукових бібліотек - ЦНБ ХНУ ім. В.Н. Каразіна, ХДНБ ім. В.Г. Короленка, Харківської наукової медичної бібліотеки. Письменники краю: знакові постаті. Краєзнавча тематика в творах Г. Квітки-Основ'яненка та Д. Яворницького. Перші періодичні видання Харкова. Сатиричні журнали Харкова періоду 1905 — 1907 рр.

Тема 14. Музейництво на Слобідщині.

Перші музеї в Харкові та регіоні. Музеї Слобожанщини ХХ — ХХІ ст. : їхні скарби, історія та сьогодення. Музеї ХІІІ.

Тема 15. Внесок студентів, випускників та співробітників ХІІІ у вітчизняну та світову культуру.

Визначні художники, фотомайстри, театральні діячі, співаки, чия біографія була пов'язана з ХІІІ.

Тема 16. Проблема охорони культурної спадщини Слобожанщини.

Державна політика щодо пам'яток культури. Роль громадськості у збереженні культурних традицій та артефактів.

Теми практичних занять

Тема 1. Слобідська Україна як історико-етнографічний регіон.

Діалог культур як домінанта життя слобожан у мультикультурному та поліетнічному середовищі.

Тема 2. Семіотика побуту населення регіону.

Світ речей в українській хаті. Прикмети та повір'я, пов'язані з хатнім інтер'єром та предметами побуту. Народний одяг, взуття, прикраси. Декоративно-ужиткове мистецтво.

Тема 3. Необрядовий фольклор: історія вивчення, специфіка, класифікація.

Ліричні, жартівливі пісні, казки, приказки тощо. Історична динаміка, записи, публікації.

Тема 4. Історія освіти.

Роль закладів освіти в культурному розвитку регіону та країни.

Тема 5. Історія літератури та журналістики.

Письменники ХVІІІ-ХХІ ст., пов'язані з регіоном: від Г. Сковороди до С. Жадана. Перші харківські журнали та газети.

Тема 6. Розвиток театру.

Від перших театральних труп в Харкові до Л. Курбаса і сучасних театральних колективів.

Тема 7. Музична культура. Образотворче мистецтво.

Роль І. Слатіна у становленні професійної музичної культури в регіоні. Художники, що уславили Слобідський край.

Тема 8. Проблеми охорони культурної спадщини Слобожанщини.

Роль громадськості у збереженні культурних традицій та артефактів.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Самостійна робота

Опрацювання лекційного матеріалу. Самостійне вивчення тем та питань, які не викладаються. Студентам також рекомендуються додаткові матеріали – відео, статті – для самостійного

вивчення. В межах самостійної роботи передбачається написання письмової роботи на одну з наступних тем:

1. Вивчення історії культури Слобожанщини в радянський та пострадянський періоди.
2. Територія Слобожанщини в Середньовіччі.
3. Календарні свята, обряди, календарний фольклор слобожан : історична динаміка і сучасний стан.
4. Побутова магія на Слобожанщині.
5. Обряди, пов'язані з будівництвом хати.
6. Розвиток архітектури на Слобожанщині в контексті європейської історії архітектури.
7. Історія харківських театрів радянської та пострадянської доби.
8. Образотворче мистецтво як джерело для краєзнавства.
9. Літературні журнали та альманахи Харкова 2-ї пол. ХХ — поч. ХХІ ст.
10. Григорій Сковорода – слобожанський мандрівник.
11. Роль Харківського університету в розвитку освіти та культури України.
12. Історія архітектурних стилів Слобожанщини в 17-21 ст.

Для написання письмової роботи студент сам здійснює бібліографічний пошук, складає план, розкриває зміст питань, до письмової роботи додає презентацію (5-7 слайдів). Об'єм письмової роботи – 7-10 сторінок. За роботу студент отримує оцінку, яка додається до загального рейтингу.

Література та навчальні матеріали

Основна література

- Верменич Я. В. Українсько-російське пограниччя: історичний досвід та сучасні виклики регіонального розвитку / відп. ред. В. А. Смолій ; НАН України, Ін-т історії України. — Київ : Ін-т історії України, 2023. — 338 с. <http://resource.history.org.ua/item/0017591>
- Горбоносів В. Дорогами Сковороди. Слобідська Україна. Книга-подорож меморіальними місцями та архівними документами, пов'язаними з ім'ям Григорія Савича Сковороди, 1759 — 1794 роки / Горбоносів В., Парамонов А. — Харків : Точка, 2022. — 216 с. <https://paramonovfund.com.ua/ru/dorogami-skovorody/>
- Звід пам'яток історії та культури України: Харківська область. Куп'янський район. Великобурлуцька, Вільхуватська, Дворічанська, Шевченківська територіальні громади : енциклопед. вид. / голов. ред. В. Смолій ; упоряд.: Л. М. Колесникова, Я. В. Ліхолетов ; Харків. наук.-метод. центр охорони культурної спадщини. — Харків : Курсор, 2021. — 254 с. <http://www.spadschina.kh.ua/assets/files/Knigi/zvid%20kupjansk.pdf>
- Звід пам'яток історії та культури України: Харківська область. м. Люботин. м. Первомайський і Первомайський район. Енциклопедичне видання / голов. ред. В. Смолій ; упоряд.: Л. М. Колесникова, Я. В. Ліхолетов ; Харків. наук.-метод. центр охорони культурної спадщини. — Харків : Курсор, 2020. — 175 с. <http://www.spadschina.kh.ua/assets/files/Vidannya/Zvid%20Lyubotyn%20Pervomaysk.pdf>
- Звід пам'яток історії та культури України: Харківська область. м. Чугуїв і Чугуївський район : енциклопед. вид. / голов. ред. В. Смолій ; упоряд.: Л. М. Колесникова, Я. В. Ліхолетов ; Харків. наук.-метод. центр охорони культурної спадщини. — Харків : Точка, 2019. — 224 с. http://www.spadschina.kh.ua/assets/files/Vidannya/Chuhuev_zvid.pdf
- Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 9. Народна житлобудівна культура. Екологія та організація середовища проживання / голов. ред. Г. Скрипник ; уклад.: З. Гудченко, О. Головка, М. Бех, А. Ярова, К. Бех, Б. Сауляк, В. Іванчишен ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. — Київ : ІМФЕ, 2020. — 944 с. <https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/spadshchyna/2020/jytlo.pdf>
- Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Історія та культура України» : для студентів 1 курсу / уклад.: Гутник М. В., Дворкін І. В., Демочко Г. Л. [та ін.]. — Харків : НТУ «ХПІ», 2024. — 214 с. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/c85d43e3-0ba6-4f18-a3c0-0704998bb29f/content> атеріали 38-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Краєзнавство та краєзнавці : досвід минулого та сьогоденні завдання (до 120-річчя від дня народження професора А. Г. Слюсарського)» / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Вітеб. держ. ун-т ім. П. М. Машерова, Харків. нац. мед. ун-т. — Харків : ХНУ

- ім. В. Н. Каразіна, 2021. — 164 с. <http://tronkocentr.karazin.ua/wp-content/img/2021/06/Tezy-38-Mizhnarodnoi-kraieznavchoi-konferentsii-molodykh-uchenykh.pdf>
- Матеріали 39-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Краєзнавство у системі науки та освіти: досвід і перспективи», присвяченої 100-річчю створення Харківського інституту народної освіти імені О. О. Потебні / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. — 100 с. <http://tronkocentr.karazin.ua/wp-content/img/2022/06/Materialy-39-i-Mizhnarodnoi-kraieznavchoi-konferentsii-molodykh-uchenykh.pdf>
- Матеріали 40-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Краєзнавчі студії у вимірах сучасності, ретроспективи і перспективи», присвяченої 300-річчю з дня народження Григорія Савича Сковороди (1722–1794) / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Харків. нац. мед. ун-т. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2023. — 80 с. <http://tronkocentr.karazin.ua/wp-content/img/2023/06/Materialy-40-Mizhnarodnoi-kraieznavchoi-konferentsii-molodykh-uchenykh.pdf>
- Методичні вказівки з навчальної дисципліни "Історія культури Слобідської України" для аспірантів (спеціальність 032 — історія та археологія). Плани семінарів [Електронний ресурс] / уклад. М. М. Красіков ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". — Електрон. текст. дані. — Харків : НТУ "ХПІ", 2024. — 44 с. — URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/77104>
- Скляр В. М. Етномовний склад населення Харківської області: за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 року : монографія / В. М. Скляр. — Харків : Панов А. М., 2019. — 642 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/33ad8c44-68de-421b-80b2-35c58dc132e6/content>
- Таранушенко С. А. Знищені шедеври української дерев'яної сакральної архітектури : книга з доповненою реальністю / С. А. Таранушенко ; передм. В. В. Вечерський ; упоряд. О. О. Савчук ; ІР НБУВ, ДНАББ, Український культурний фонд. — Харків : О. Савчук, 2021. — 224 с. : іл. + 15 листівок. В НТБ НТУ "ХПІ" 2 прим. http://library.kpi.kharkov.ua/files/new_postupleniya/Znishe.pdf
- Традиційна культура в умовах глобалізації: свята і святкування : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 25–26 черв. 2021 р. / Обл. організац.-метод. центр культури і мистецтва. — 355 с. <https://s45krqu5ezyqolpmcanuyxxmwvvhfkven.cdn-freehost.com.ua/images/stories/2021.pdf>
- Традиційна культура в умовах глобалізації: виклики війни : матеріали наук.-практ. конф., 17–18 черв. 2022 р. / Обл. організац.-метод. центр культури і мистецтва. — Харків : Друкарня Мадрид, 2022. — 268 с. https://s45krqu5ezyqolpmcanuyxxmwvvhfkven.cdn-freehost.com.ua/images/2022_12_12.pdf
- Традиційна культура в умовах глобалізації: нові вектори розвитку : матеріали наук.-практ. конф., 29–30 черв. 2023 р. / Обл. організац.-метод. центр культури і мистецтва. — Харків : О. А. Мірошниченко, 2023. — 336 с. <https://s45krqu5ezyqolpmcanuyxxmwvvhfkven.cdn-freehost.com.ua/images/documents/Traditional%20culture%20Global.pdf>
- Українська культура. Конспекти лекцій для дистанційного навчання: для студентів першого курсу усіх спеціальностей. / уклад.: О. О. Петутіна, Н. В. Вандишева-Ребро, О. В. Гайдамачук, М. М. Красіков та ін.; рец. В. М. Скляр ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». — Харків : НТУ «ХПІ», 2021. — 68 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/e8e7f9dc-1f1c-4660-8313-90fa83506e20/content>

Додаткова література

- Каразінські читання (історичні науки) : тези доп. 76-ї Міжнар. наук. конф., Харків, 21 квіт. 2023 р / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2023. — 208 с. <http://history.karazin.ua/themes/history/resources/85c1c333d3430dc8af8311775f53c390.pdf>
- Масенко Л. Суржик : між мовою і язиком / Лариса Масенко. — 2-ге вид., зі змінами і допов. — Київ : Києво-Могилян. акад., 2019. — 202 с. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3b5b0276-8c5b-4e16-a5a7-db3624f9004b/content>
- Матеріали 36-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Краєзнавство в системі історичного знання» (до 10-річчя Центру краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька) / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Харків. нац. мед. ун-т. — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. — 164 с. <http://tronkocentr.karazin.ua/wp-content/img/2019/04/Materiali-36-yi-Mizhnarodnoyi-kraieznavchoyi-konferentsiyi-molodih-uchenih.pdf>
- Матеріали 37-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Сучасне краєзнавство в міждисциплінарному вимірі (присвячується 175-річчю з дня народження І. Ю. Репіна)» / Харків.

нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Вітеб. держ. ун-т ім. П. М. Машерова, Харків. нац. мед. ун-т. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. — 108 с.
<http://tronkocentr.karazin.ua/wp-content/img/2020/05/Materialy-37-i-Mizhnarodnoi-kraieznavchoi-konferentsii.pdf>

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Історія та культура України» [Електронний ресурс] для студентів 1 курсу / уклад. : Гайдамачук О.В., Дворкін І.В., Красіков М.М. та ін.; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". — Електрон. текст. дані. — Харків, 2023. — 40 с. — URI:

<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/71729>

Паньок Т. В. Роль Г. Сковороди у культурному поступі Слобожанщини / Т. В. Паньок // Новий колегіум. — 2019. — № 4 (98). — С. 30–34.

<https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/665f9184-632b-4180-8ee1-f420237c1e42/content>

Тези доповідей до 25-ї Міжнародної наукової конференції «Слобожанські читання» / Харківський наук.-метод. центр охорони культурної спадщини. — Харків : Друкарня Мадрид, 2021. — 182 с.
http://www.spadschina.kh.ua/assets/files/Vidannya/tezi_20.05.2021.pdf

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкове оцінювання у вигляді: робота на семінарах (20% семестрової оцінки), самостійна робота (40%) та залік (40% семестрової оцінки)

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис
30.08.24

Завідувач кафедри
Олена ТВЕРИТНИКОВА

Дата погодження, підпис

Гарант ОП